

NEWS

Newsletter pracovní skupiny OSDA

05/2015

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

v tomto newsletteru bychom se rádi blíže zaměřili na téma, se kterým se v dotazech z Vašich řad opakovaně setkáváme, a to na **odpovědnost lékařů za újmu na zdraví způsobenou při poskytování zdravotní péče**. Toto téma nabylo na důležitosti s přijetím nového občanského zákoníku, který odpovědnost lékaře při poskytování zdravotních služeb do jisté míry rozšiřuje. Ač je nový občanský zákoník účinný již déle než rok, příkladů jeho aplikace v oblasti zdravotních služeb je dosud málo. Aktuální newsletter by proto měl představit teoretické základy právní odpovědnosti lékaře, na které bychom v některém z dalších newsletterů rádi navázali postřehy z praxe.

ZÁKLADY PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI LÉKAŘE

Při posuzování právní odpovědnosti lékaře za výkon jeho povolání je v první řadě nutné si uvědomit, že lékař nese odpovědnost v rovině veřejnoprávní (trestněprávní, správní a disciplinární odpovědnost) a soukromoprávní (občanskoprávní odpovědnost), které se mohou uplatňovat nezávisle na sobě.

Trestní odpovědnost

Nejzávažnějším typem veřejnoprávní odpovědnosti je **odpovědnost trestněprávní**. Dopustí-li se lékař jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu uvedeného v zákoně, je za toto jednání osobně odpovědný. Nezbytnou podmínkou trestní odpovědnosti je zavinění. Obecně platí, že k odpovědnosti za trestný čin je nutné zavinění úmyslné, zákon ovšem u jednotlivých trestných činů může stanovit, že stačí zavinění z nedbalosti, a právě u trestných činů v oblasti zdravotnictví je takové ustanovení zákona poměrně časté (příkladem budiž trestný čin usmrcení z nedbalosti, trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti a další).

Podstatné je, že trestní odpovědnost je vždy vyvozena proti konkrétnímu lékaři, nezávisle na tom, zda je sám poskytovatelem zdravotních služeb (např. ambulantním specialistou) či pouze jeho zaměstnancem. O trestní odpovědnosti rozhoduje vždy soud na základě obžaloby podávané státním zástupcem. Dotčený pacient v trestním řízení vystupuje pouze jako oznamovatel trestného činu a dále jako tzv. poškozený, není však stranou trestního řízení.

Odpovědnost správní a disciplinární

Méně závažným, avšak nepoměrně širším typem veřejnoprávní odpovědnosti je **odpovědnost správní**, kterou příslušné orgány vyvodí, poruší-li lékař nebo poskytovatel zdravotních služeb povinnosti stanovené zvláštními právními předpisy (např. zákonem o zdravotních službách, zákonem o léčivech apod.) V tomto případě může být „pachatelem“ jak lékař – zaměstnanec, tak poskytovatel zdravotních služeb – ambulantní specialista i poskytovatel zdravotních služeb – právnická osoba. Správní odpovědnost se uplatňuje v řízení vedeném před příslušným správním orgánem. Sankcemi jsou především pokuty

různých výší, ale je možné uložit i zákaz činnosti.

Zvláštním typem veřejnoprávní odpovědnosti je **odpovědnost disciplinární**, kterou v ČR uplatňuje Česká lékařská komora. Nejzávažnější sankcí ČLK je vyloučení z komory.

Civilní odpovědnost

Vedle výše uvedené roviny veřejnoprávní odpovědnosti existuje rovina **odpovědnosti občanskoprávní neboli civilní**. Je důležité si uvědomit, že občanskoprávní spor může být veden paralelně s trestním či správním řízením a tyto dvě roviny spolu nemusí nijak souviset. Jediná „kauza“ – např. poškození zdraví pacienta v důsledku chybně stanovené diagnózy – tedy může být předmětem trestního řízení zahájeného na základě trestního oznámení dotčeného pacienta, tak i civilního řízení zahájeného pacientem samotným, a v každém z těchto řízení skončit s rozdílným výsledkem. Trestní soud tedy například může zprostit lékaře obžaloby, zatímco civilní soud rozhodne o tom, že při zdravotní péči došlo k pochybení a poskytovatel zdravotních služeb je povinen nahradit vzniklou újmu. Výše uvedené není způsobeno nekonzistentností české justice, nýbrž rozdílnými pravidly, která vládnou pro uplatňování trestní a civilní odpovědnosti.

ODPOVĚDNOST DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Civilní odpovědnost je komplexně upravena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku (dále jen „NOZ“), který vstoupil v účinnost 1. ledna 2014 a zcela nahradil starý občanský zákoník platný od roku 1964. Zásadní pro civilní odpovědnost lékařů je změna chápání poskytování zdravotních služeb. Nadále se již nejedná o poskytování služby na základě zákona, **nýbrž na základě smlouvy** (tzv. smlouva o péči o zdraví dle § 2636 a násl. NOZ). Není přitom nutné uzavřít smlouvu písemně. Smlouva je uzavřena tzv. konkludentně již tím, že poskytovatel zdravotní službu poskytuje a konkrétní pacient ji svou návštěvou u lékaře přijímá. Tento smluvní základ činnosti poskytovatelů zdravotních služeb má dalekosáhlé důsledky. **Odpovědnost za újmu způsobenou porušením smlouvy** je totiž koncipována jako **odpovědnost absolutní**, tj. odpovědnost bez ohledu na zavinění (na rozdíl od odpovědnosti trestněprávní, u které je zavinění nezbytné).

Pro odpovědnost za újmu způsobenou při poskytování zdravotních služeb je dále klíčové, že ji nese ten, kdo s pacientem vstupuje do smluvního vztahu, tj. vždy **poskytovatel zdravotních služeb**, ať je právnickou osobou nebo fyzickou osobou podnikatelem. Lékaři, kteří jsou v postavení zaměstnance poskytovatele zdravotních služeb, tento druh odpovědnosti nenesou. Zaměstnavatel však vůči nim v případě pochybení může uplatnit odpovědnost za škodu v rámci pracovněprávního vztahu, jejíž náhrada je však zásadně limitována do výše čtyřapůlnásobku měsíčního výdělku.

Poskytovatel ale samozřejmě neodpovídá za jakoukoli újmu na zdraví svých pacientů. Co jsou tedy rozhodující kritéria pro vyvození civilní odpovědnosti? Způsobená újma musí v první

řadě vzniknout v důsledku jednání poskytovatele, či jeho zaměstnance (tj. mezi jednáním lékaře a újmou musí být **vztah tzv. příčinné souvislosti**). Jednání přitom zároveň musí být porušením povinnosti poskytovatele ze smlouvy o péči o zdraví, zejména povinnosti postupovat s péčí řádného odborníka v souladu s pravidly svého oboru (§ 2643 odst. 1 NOZ) tedy **lege artis**. Pokud léčba lege artis není a v jejím důsledku dojde k újmě na zdraví pacienta, poskytovatel za ni odpovídá a je povinen ji nahradit.

V takovém případě nastává otázka, jak se újma na zdraví nahrazuje. I tuto oblast nový občanský zákoník výrazně proměnil. Nadále platí, že **újma na zdraví** se odčiní **peněžitou náhradou** vytrpěných bolestí a další nemajetkové újmy, případně i **náhradou ztížení společenského uplatnění, náhradou účelně vynaložených nákladů na léčení**, a v případě usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví i náhradou **duševních útrap manžela a rodinných příslušníků** (§ 2958 a násl. NOZ). Konkrétní částky však žádný předpis nestanoví. Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, byla novým občanským zákoníkem zrušena s tím, že tabulkově určené poškození zdraví není s to zohlednit specifika konkrétního případu a výsledné částky náhrad jsou často zcela nedostačující.

Určení konkrétní výše náhrady tedy nyní závisí zcela na úvaze soudu, jež se má dle občanského zákoníku řídit **zásadami slušnosti**. V předtuše nesnázi, se kterými by se soudy při stanovení náhrady za újmu na zdraví potýkaly, vypracoval Nejvyšší soud Metodiku k náhradě nemajetkové újmy na zdraví. Jelikož je však tato metodika značně komplikovaná a nadto nezávazná, je otázkou, zda ji soudy budou při stanovení náhrady újmy na zdraví používat, či dají přednost vlastnímu uvážení.

BUDOUCÍ VÝVOJ

Nový občanský zákoník přinesl v oblasti právní odpovědnosti lékařů řadu novinek, jejichž význam bude možné posoudit až s jejich postupným uváděním do praxe. Obzvláště v otázce náhrady za újmu na zdraví je situace značně nepřehledná, a dokud nepadnou první soudní rozhodnutí, nelze budoucí vývoj předjímat. Dá se v každém případě očekávat zvýšený počet soudních sporů, neboť bez určení alespoň orientačních hodnot náhrad nemají strany sporu žádné referenční hodnoty k případné dohodě. Další vývoj pro Vás tedy budeme podrobně sledovat a o výsledcích Vás budeme informovat v některém z příštích newsletterů.

Děkujeme Vám za Vaše příspěvky a náměty k naší činnosti.

S úctou a pozdravem.

Pracovní skupina OSDA
pracovni.skupina@dacr.net